

*Hi Європейський Союз, ні Європейське виконавче агентство
з питань освіти та культури (EACEA)
не можуть нести за них відповідальність.*

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-35>

**THE MEDIA INFORMATION CAMPAIGN
AND THE RIGHT TO FAIR TRIAL IN CRIMINAL
PROCEEDINGS: SOME STANDARDS OF ECTHR**

**МЕДІЙНА ІНФОРМАЦІЙНА КАМПАНІЯ ТА ПРАВО
НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД У КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ: ОКРЕМІ СТАНДАРТИ ЄСПЛ**

Zavtur V. A.

*Candidate of Science of Law,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Criminal Procedure
National University
«Odesa Law Academy»
Odesa, Ukraine*

Zavtur V. A.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
кримінального процесу
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

У сучасному світі відомості про можливе вчинення кримінального правопорушення швидко поширюються найрізноманітнішими каналами інформації. Медіа ресурси активно публікують такі повідомлення, адже вони здатні залучити чималу аудиторію та викликати суспільний резонанс. На українському телебаченні та в інтернет-сегменті вже доволі тривалий час існує низка проєктів, присвячених безпосередньо тематиці викриття кримінальних правопорушень, здебільшого корупційної спрямованості, які істотно впливають на формування інформаційного середовища та суспільної думки.

Повідомлення, які публікують засоби масової інформації можуть бути підставою для початку досудового розслідування і загалом, це відповідає положенням ч. 1 ст. 214 КПК України в частині отримання відомостей про вчинення кримінального правопорушення «з будь якого джерела». Втім, питання виникають й тоді, коли медійна кампанія супроводжує судове провадження, його перебіг активно висвітлюється у інформаційних ресурсах, а самі публікації мають маніпулятивний та упереджений характер.

Традиційно, такі питання розглядалися в контексті дотримання принципу презумпції невинуватості за забезпечення гарантованого пунктом 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод права кожної особи вважатися невинуватою доти, доки її вину не буде доведено в законному порядку. Втім, вони можуть охоплюватися ще й таким аспектом права на справедливий суд як здійснення правосуддя незалежним та безстороннім судом, адже тиск, який здійснює медіа кампанія здатен створити певне суспільне очікування від судової влади, яке може стати фактором прийняття підсумкового рішення.

Такі питання повставали перед Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) доволі давно. Однією із перших справ, де подібний контекст мав місце, була справа «Джесперс проти Бельгії» (*Jespers v. Belgium*, Заява № 8403/78), в якій Суд (Комісія) зазначив, що жорстока кампанія в пресі за певних обставин може вплинути на справедливість судового розгляду та потягнути за собою відповідальність держави, особливо, якщо вона була інспірована державними органами [1].

Ця позиція ЄСПЛ знайшла свій розвиток у доволі значній кількості справ, зокрема, «Нінн-Хансен проти Данії» (*Case of Ninn-Hansen v. Denmark*, Заява № 28972/95), «Сутягін проти Росії» (*Case of Sutyagin v. Russia*, Заява № 30024/02), «Беггс проти Сполученого Королівства» (*Case of Beggs v. The United Kingdom*, Заява № 15499/10), «Паулікас проти Литви» (*Case of Paulikas v. Lithuania*, Заява № 57435/09), «Нацвлішвілі і Тогонідзе проти Грузії» (*Case of Natsvlishvili and Togonidze v. Georgia*, Заява № 9043/05) тощо.

У справах «Беггс проти Сполученого Королівства» (*Beggs v. The United Kingdom*, Заява № 15499/10) [2] та «Паулікас проти Литви» (*Paulikas v. Lithuania*, Заява № 57435/09) [3] Суд виклав систематизований перелік факторів, які на його думку мають бути взяті до уваги при оцінці впливу медійної кампанії на справедливість судового розгляду, а саме: 1) проміжок часу, який минув між кампанією в пресі та початком судового розгляду, зокрема, визначенням складу суду першої інстанції; 2) чи були оскаржувані публікації пов'язані з органами влади або були повідомлені ними; 3) чи вплинули публікації на суддів або присяжних таким чином, що зашкодили справедливості судового розгляду.

При цьому, у низці справ, наприклад, «Мірча проти Румунії» (*Mircea v. Romania*, Заява № 41250/02) Суд окремо наголошував на тому, що ступінь впливу на упередженість суддів може бути різною, залежно від того чи це суд, який складається із професійних

суддів, чи це суд присяжних [4]. Це пов'язано із тим, що професійні судді, на відміну від присяжних, мають відповідну підготовку, що дозволяє їм ігнорувати тиск та маніпуляції, які походять із медіа-ресурсів. КПК України, до речі, теж містить деякі гарантії з цього приводу в частині регламентації провадження в суді присяжних. Зокрема, на присяжних покладено обов'язок не збирати відомості, що стосуються кримінального провадження, поза судовим засіданням (п. 5 ч. 2 ст. 386 КПК України).

Саме на факт цілеспрямованого впливу на колегію присяжних вказував заявник у справі «Абдулла Алі проти Сполученого Королівства» (Abdulla Ali v. The United Kingdom, Заява № 30971/12). Більше того, він послався на Звіт Міністерства юстиції, підготовлений професором Шеріл Томас під назвою «Чи справедливі присяжні?» у лютому 2010 р., результати якого засвідчували, що у резонансних справах близько 20% присяжних, які пригадали повідомлення у засобах масової інформації про свою справу, сказали, що їм було важко «викинути ці повідомлення з голови», коли вони приймали рішення. Однак, ЄСПЛ не знайшов порушень пункту 1 ст. 6 Конвенції у цьому аспекті через відсутність обставин, які б вказували на те, що присяжні були не здатні дотримуватись вказівок судді щодо розгляду справи лише на основі доказів, заслуханих у суді. Як вказав Суд, «той факт, що присяжні згодом винесли диференційовані вердикти щодо кількох обвинувачених у повторному судовому провадженні, включаючи три виправдувальні вироки, підтверджує висновок про те, що вони були здатні ігнорувати попередні повідомлення в засобах масової інформації та вирішувати справу справедливо на основі доказів, наведених у суді» [5].

В усіх випадках, коли у справах повставало питання про агресивну медійну кампанію, завданням ЄСПЛ було встановити, чи були відповідні публікації простим інформаційним повідомленням громадськості про перебіг кримінального провадження, чи все ж таки становили спробу втручання у реалізацію права на справедливий суд.

Наприклад, у рішенні «Нінн-Хансен проти Данії» (Ninn-Hansen v. Denmark, Заява № 28972/95) ЄСПЛ вказав, що підвищена увага преси до справи заявника є цілком природньою з огляду на те, що він обіймав посаду Міністра юстиції та немає жодних ознак того, що вона якимось чином вплинула на провадження в суді [6].

Так само, у справі «Нацвлішвілі і Тогонідзе проти Грузії» (Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia, Заява № 9043/05) Суд дійшов висновку про те, що лише зйомку арешту першого заявника

журналістами приватної телекомпанії не можна вважати жорстокою медіа-кампанією, спрямованою на перешкоджання справедливості судового розгляду. В цілому, висвітлення цієї справи в засобах масової інформації не виходило за межі того, що можна вважати простим інформуванням громадськості про арешт керуючого директора одного з найбільших підприємств країни [7].

У деяких рішеннях ЄСПЛ визнав відсутність ознак впливу медійної кампанії на справедливість судового розгляду через значний проміжок часу, що минув з моменту публікації. Прикладом такого підходу стала справа «Беггс проти Сполученого Королівства» (*Beggs v. The United Kingdom*, Заява № 15499/10), в якій ЄСПЛ визнав явно неприйнятною скаргу на порушення пункту 1 статті 6 Конвенції. Суд вказав, що «якими б упередженими не були повідомлення, що з'явилися в пресі та засобах масової інформації в грудні 1999 року, до вересня 2001 року (коли присяжні були приведені до присяги) вони відійшли в минуле» [2]. Крім того, на момент появи публікацій майбутні присяжні не знали, що вони братимуть участь у судовому процесі. Вже під час судового провадження відповідні публікації та звіти продовжували існувати, але доступ до них був значно ускладнений.

Зовсім інша ситуація складається у випадках, коли інформаційні медіа кампанії ініціюються агентами держави або підтримуються нею. В цьому контексті доволі важливими є позиції ЄСПЛ, висловлені у справі «Тадіч проти Хорватії» (*Tadić v. Croatia*, Заява № 25551/18) [8]. Вона вирізняється з-поміж інших тим, що Суду належало вирішити питання про можливість здійснення неупередженого судового розгляду в ситуації, коли ключовим свідком обвинувачення виступив Голова Верховного Суду Хорватії.

Заявник стверджував, що публікація у ЗМІ записів його телефонних розмов чинила тиск на суддів Верховного Суду. При цьому, джерелом інформації були представники Служби безпеки та розвідки, оскільки ніхто інший цими матеріалами володіти не міг. Такі записи ніколи не були частиною справи, але вони залишались доступними для громадськості. Судді Верховного Суду в свою чергу не могли їх ігнорувати, оскільки вони стосувалися безпосередньо Голови Суду. До того ж, таку публікацію не можна було розглядати як просте інформування громадськості, адже опублікування матеріалу відбулося через шість років після здійснення записів і всього за вісім тижнів до розгляду апеляції.

Цікавим у цій справі є алгоритм оцінки ЄСПЛ наявності порушення пунктів 1 та 2 статті 6 Конвенції, враховуючи, нетиповість її

контексту. Суд окремо вирішив, що участь Голови Верховного Суду у провадженні не вплинула на його справедливість. В частині, яка стосується впливу медійної кампанії на неупередженість суддів, ЄСПЛ констатував відсутність порушення статті 6 Конвенції з таких мотивів: 1) публікації не вказували беззаперечно на винуватість заявника, а лише окреслювали суть обвинувачення проти нього; 2) той факт, що органи влади були джерелом інформації має відношення до аспекту неупередженості суду лише в тій мірі, що такі публікації можуть розцінюватися читачами як більш авторитетні; 3) у провадженні брали участь судді Верховного Суду, які є висококваліфікованими та здатними ігнорувати зовнішні чинники. Вони залишили обвинувальний вирок без змін виключно на підставі доказів і ніщо не вказувало на те, що опубліковані матеріали мали якийсь вплив на них.

Обсяг даного дослідження не дозволяє здійснити більш деталізований огляд стандартів, виокремлених ЄСПЛ у цій царині. Втім, слід указати, що в усіх рішеннях, які були згадані в межах цієї публікації, Суд не констатував порушень пункту 1,2 статті 6 Конвенції з підстав здійснення агресивної медіа кампанії, яка супроводжувала судовий розгляд, незважаючи на те, що їх контекст доволі різний. Передусім, це пов'язано зі складністю обґрунтування цієї обставини, адже у випадку, якщо опубліковані матеріали не були частиною справи або суд не послався на них у своєму рішенні, довести відповідний логічний зв'язок вкрай непросто. Втім, у будь-якому випадку, наведені позиції ЄСПЛ є важливими для вітчизняної правозастосовної діяльності в умовах повномасштабної війни, коли кількість резонансних кримінальних проваджень збільшується, а можливості проведення упередженої медіа кампанії зростають.

Література:

1. Case of Jaspers v. Belgium (Application № 8403/78): Decision of Commission (Plenary), 15 October 1980. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-74933> (дата звернення: 27.01.2024).
2. Case of Beggs v. the United Kingdom (Application № 15499/10) : Judgement of European Court Human Right, 15 October 2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-114329> (дата звернення: 27.01.2024).
3. Case of Paulikas v. Lithuania (Application № 57435/09) : Judgement of European Court Human Right, 24 January 2017. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-170450> (дата звернення: 27.01.2024).

4. Case of Mircea v. Romania (Application № 41250/02) : Judgement of European Court Human Right, 29 March 2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79960> (дата звернення: 27.01.2024).

5. Case of Abdulla Ali v. The United Kingdom (Application № 30971/12) : Judgement of European Court Human Right, 30 June 2015. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155715> (дата звернення: 27.01.2024).

6. Case of Ninn-Hansen v. Denmark (Application № 28972/95) : Judgement of European Court Human Right, 18 May 1999. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-4583> (дата звернення: 27.01.2024).

7. Case of Natsvlishvili and Togonidze v. Georgia (Application № 9043/05) : Judgement of European Court Human Right, 29 April 2014. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142672> (дата звернення: 27.01.2024).

8. Case of Tadić v. Croatia (Application № 25551/18) : Judgement of European Court Human Right, 28 November 2023. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-229130> (дата звернення: 27.01.2024).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-36>

**FACTORS DETERMINING THE PECULIARITIES
OF INTERROGATION DURING THE INVESTIGATION
OF HOOLIGANISM COMMITTED BY FOOTBALL FANS**

**ЧИННИКИ, ЯКІ ОБУМОВЛЮЮТЬ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ
ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ХУЛІГАНСТВА, ВЧИНЕНОГО
ФУТБОЛЬНИМИ ВБОЛІВАЛЬНИКАМИ**

Klimov B. V.

*Postgraduate Student at the Department
of Criminal Law and Law Enforcement
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Клімов Б. В.

*аспірант кафедри кримінального
права та правоохоронної діяльності
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Ефективність розслідування хуліганства, вчиненого футболними болівальниками, безпосередньо пов'язана з якістю проведення почат-